

Ipatoff - Muujärven mesenaatti

Muujärven huomattavin kauppiassuku oli Ipatoffit, jotka ulottivat liiketoimensa Kainuun ja Pohjois-Karjalan alueille saakka kohoten maakuntansa vaikutusvaltaisiksi kauppiaksi.

Vanhan perimätiedon mukaan oli Kolin Ipatinvaarasta lähtenyt joitakin nuoria miehiä aikoinaan nähtävästikin sotaväenottoa pakoon. Palvelusaika oli pitkä eikä kotiinpaluu näinä levottomina aikoina ei ollut ollenkaan varmaa. Siksi miehet päättivät paeta ja suuntasivat kulkunsa kohti itää, tuntemattomia erämaita, mistä heitä ei osattaisi etsiä eikä varmasti löydetäisikään.

Samoiltuaan aikansa he saapuivat Repolan takamaille, luonnonkauniin Muujärven rantamille. Paikka tuntui olevan riittävän kaukana muusta asutuksesta ja viranomaisista. Sinne he ryhtyivät rakentamaan taloa tai ehkä ensimmäiseksi saunaa suomalaisen tavan mukaan.

Asetettuaan paikoilleen nuorukaiset aloittivat uuden elämän ja ottivat itselleen uudet nimet, uuden henkilöllisyyden. Yksi pojista päätti ottaa nimen entisen kotipaikan mukaan muistoksi juuristaan ja risti itsensä Ipatiksi.

Aluksi nämä uudisasukkaat piileskelivät ja pysyttelivät poissa muista ihmisistä. Vanhaan kotiin Ipatinvaaralle heillä ei ollut asiaa pitkiin aikoihin. Elannon hankkiminen noilla

saloilla oli turvattua; järvissä oli kalaa ja metsissä monenlaista riistaa yllin kyllin. Aikaa myöten he ulottivat metsästysmatkansa loitommaksi piilopirtiltään ja tapasivat muitakin ihmisiä. Sitten aikanaan he avioituivat ja perustivat perheet.

Ipatin perheeseen syntyi ensimmäinen lapsi 13. huhtikuuta 1802, poika, jolle pappi ohikulkiessaan antoi nimen Ivan. Sukunimekseen poika sai isänsä aikanaan ottaman nimen Ipatti, joka käännettiin venäläisille paremmin sopivaan muotoon Ipatoff ja niin Ivanista tuli Ivan Ipatinpoika Ipatoff. Perheeseen syntyi toinen poikalapsi 1804, ja hänet kastettiin Ilja Ipatinpoika Ipatoffiksi. Niin elämä jatkui ja pojat vartuivat aikuisikään. Ilja avioitui Ome-liasta kotoisin olleen Outi Neserisen kanssa. He saivat pojan, joka kuitenkin kuoli jossakin merillä eikä Iljalle jäänyt perillisiä.

Ivan puolestaan avioitui Repolan Tiiksjärveltä kotoisin olleen Marian kanssa, jonka sukunimestä ei ole tietoa. heille syntyi kolme lasta, jotka kaikki jatkoivat sukua: kaksi tyttöä, Oudotja, Katerina sekä poika Aleks, syntynyt 1892. Viime-mainitusta tuli huhdanraivaaja, metsästäjä ja ärhäkkä, oman arvonsa tunteva voimanpesä, josta on paljon tarinoita kerrottu.

Aleks avioitui Repolan Tsolkasta syntyneen Anastasia Gertsinin kanssa ja heille

syntyi viisi lasta: Aleks, Ignatta, Wasili, Ivan ja Fedosia. Nämä veljekset aloittivat liikemiesuran, ensin laukkukauppiaina ja myöhemmin varakkaina suurliikemiehinä.

Aleks Ipatoffin poika Aleks alkoi ensimmäisenä veljeksistä kulkea kaupalla Suomessa; se kiinnosti häntä enemmän kuin metsästys ja kalastus. Poika saikin jo heti alussa hyviä tuloksia ja lisäelantoa perheelä. Sen vuoksi isä Aleks antoi muillekin lapsille mahdollisuuden kokeilla sumptsankantajana.

Ignatta, lapsista toiseksi vanhin, kärsi lonkkaviasta eikä voinut kulkea pitkiä matkoja. Niinpä hän jäi Muujärvelle metsästäämään riistaa ja hankkimaan turkiksia, joilla oli kova kysyntä rintamilla ja maailmalla.

Vuonna 1883 oli Ivanin vuoro aloittaa kaupankäynnin opeteleminen. Isä vei 14-vuotiaan pojan Viipurin markkinoille tutustumaan liike-elämään, mikä kiinnostikin poikaa suuresti. Nyt kauppatoiminta voitiin aloittaa toden teolla, kun veljessarjan kolme lasta olivat kaikki asiasta kiinnostuneita.

Ensin perustettiin Muujärvelle oman talon yhteyteen pieni puoti kyläläisiä ja lähiympäristöä sekä tietysti toisia laukkukauppiaita palvelemaan. Toinen kauppa perustettiin Kilpijoelle. Ivan Ipatoff pantiin tämän kaupan hoitajaksi. Nuorin veljeksistä Wasili ryhtyi, vaik-

ka vasta 13-vuotias, ryhtyi katsomaan varastopaikkoja alati kasvaville tavaravirroille. Aluksi kaikki myytävät tuotteet oli varastoitu niin sanottuihin tuttavataloihin ja ystävien luoto, mutta kaupankäynnin laajetessa tämä ei enää käynyt. Tarvittiin suurempia ja parempia varastoja. Vuonna 1888 perustettiin Antreaan suuri varasto ja sen yhteyteen kauppa puoti nimeltä W. A. Ipatoff.

Nyt kaikki veljekset olivat tukevasti kiinni liike-elämässä. Aleks kiersi markkinoita, Ignatta hoiti Muujärven kaupaa ja samalla metsästä ja osti turkiksia, Ivanilla ja Wasililla oli omat kauppaansa.

Ivan Ipatoffin kauppiasura uhkasi kuitenkin loppua jo ennen kuin se oli kunnolla alkanutkaan: hän joutui arvannostoon ja sitä tietä Venäjän armeijaan. Liikemiehenä poika ei kuitenkaan kauan asiaa murehtinut, vaan aloitti jo muutaman kuukauden kuluttua oman yritystoiminnan parturoimalla sotilaiden hiuksia. Kun alokkaiden tukka leikattiin kokonaan pois, ei sen ajan parturi juuri kouluja kaivannut.

Seuraavana vuonna Ivan alkoi hyvien liikesuhteidensa ansiosta muonittaa koko tukikohdan, ja ennenkuin komennus päättyi, Ivan oli koko varuskunnan muonittaja toimittaan sinne tarvittavat vaatetavarat sekä muut tarvikkeet. Sotapalvelukseen joutuminen ei loppujen lopuksi ollutkaan Ivanil-

Joensuun Ipatit, vas. Juho Kusmin, W. A. Ipatoff, Anja Bauer, Lempi Grigorjeff (lapsi), Ida Ipatoff o.s. Grigorjeff, Maija Grigorjeff ja Katherine Grigorjeff.

le huono asia.

Wasili oli sillä välin muuttanut kauppiaksi Nurmekseen ja perustanut sinne W. A. Ipatoff-nimisen tukkuliikkeen. Ivan puolestaan armeijasta vapaututtuaan suuntasi katseensa Kainuuseen ja aloitti kauppiasuransa perustamalla sekatavarakaupan Kuhmoniemeen 1895.

Ivanin kauppatointojen keskuksiksi tuli 1908 Kajaanin perustettu vähittäiskauppa. Ivan avioitui Akonlahden Munankilahdesta kotoisin olleen Tatjana Rodiontytär Dobrinin kanssa. Vaimon sukulaiset olivat myös menestyviä kauppiaita Itä-Suomen alueella.

Ivan Ipatoff, joka muutti nimensä Juhana A. Ipatiksi, laajensi liiketoimiaan sittemmin koko Kainuun alueelle perustamalla 1928 Sotkamon Talouskauppa Oy:n, Suomussalmen Kauppa Oy:n 1930, Maa-laisten Kauppa Oy:n Kuhmoniemeen 1931 sekä sivuliikkeet Ristijärvelle ja Hyrynsalmelle 1932. Juhana Ipatista tulikin noina vuosina Kainuun huomattavin liikemies.

Karjalaiseen tapaan Ivan Ipatoff oli huumorintajuinen mies, josta kerrottiin monia hauskoja tarinoita, kuten esim. seuraava.

Ivan aloitti päivänsä joka-aamuksella neuvottelulla apulaisensa Ontrein kanssa. Ivan oli tehnyt aina samat kolme kysymystä. - Oletko pannut suolaan hiekkää? - Oletko pannut mätiin vettä? - Oletko tupakkaan kussut? Ontrein tuli vastata jokaiseen kysymykseen "kyllä", jolloin Ivan oli todennut: "Hyvä, sitten käymme rukoukseen".

Juhani Ipatit kuoli 1936. Hänen jälkeläisensä jatkoivat liiketoimintaa aina 1980-luvulle saakka.

Wasili Ipatoff puolestaan lopetti Nurmeksen kauppansa ja siirtyi Joensuuhun 1899 anonen maistraatilta lupaa harjoittaa torikauppiaan ammattia. Jo seuraavana vuonna hän kuitenkin siirtyi kiinteään myymälään ja perusti W. A. Ipatoff-nimisen kivijalkakaupan. Wasili ennätti olla mukana monessa joensuulaisessa suurhankkeessa, kuten laivayhtiössä, mylly-yhtiössä, Joensuun Rullatehtaassa, josta myöhemmin tuli W. Schaumann Oy:n faneritehdas jne.

Wasili Ipatoff avioitui Lusman kylästä syntyneen Ida Grigorintytär Grigorjeffin kanssa. Pariskunnalla oli uskomattoman suuri murhe perheenlisäyksen hankkimisessa, sillä Ida sai ensin kuusi keskenme-

noa ja seitsemäs, elävänä syntynyt lapsi putosi lastenvaunuista kivirappusille ja kuoli vammoihinsa. Kun eivät saaneet omia lapsia, Ida ja Wasili halusivat auttaa vaimon veljen perhettä, jolle oli siunaantunut peräti 17 lasta; Ipatoffit ottivat kaksi lapsista omaan kotiinsa, kouluttivat heidät ja kasvattivat kuin omia lapsiaan.

Ida Ipatoff kuoli joulukuussa 1923 ja Wasili avioitui uudelleen Wilhelmiina "Mimmi" Tuomisen kanssa. Kun Mimmi oli tulossa junalla Joensuuhun kihlajaisiinsa, samassa juna-vauunussa istui kaksi liikemies-tä, jotka keskustelivat Wasilin nuorikosta. He arvelivat melko ankarasti uutta vaimoehdokasta ja arvuuttelivat, minkälainen tämä mahdollisesti on. Kun juna saapui Joensuun asemalle, Mimmi meni Ipatoffeille, minne myös junassa olleet liikemiehet kohta saapuivat kaupantekoon. Wasili oli niin innoissaan tulevasta puolisoistaan, että halusi välttämättä esitellä hänet liikemiehille. Nähtyään Mimmin miehet muistivat heti junassa heitä vastapäätä istuneen naisen, joka oli ollut juuri Mimmi Ipatoff. Kertoman mukaan miehet olivat siltä istumalta lähteneet pois ja kaupat olivat jääneet sillä kertaa tekemättä.

Wasili (Ville) Ipatoff kuoli 1942. Hän oli ortodoksisen kirkon suuri ystävä ja toimi aktiivisesti Joensuun seurakunnan jäsenenä lahjoittaen runsaasti varoja kirkolle. Vaikka Wasili olikin harras seurakuntalainen, hän myös ryypiskeli silloin tällöin. Kerran tullessaan klubista hiukan horjahdellen hän sattui törmäämään koivuun, kohteliaana miehenä nosti hattuaan ja sanoi: "Anteeksi, Ipatoff". Vähän matkan päästä sama toistui ja Wasili törmäsi taas puuhun. "Anteeksi, Ipatoff". Kun sama toistui vielä kolmannen kerran, niin se oli jo liikaa. Wasili istahti kadun varteen ja sanoi: "Nyt mie vuottelen ja ootan, kun tuo jono mennee ohi".

Ipatoffin kauppiassuku oli yksi itäisen Suomen huomattavimmista, eikä sen nimi ole vielä kukaan unohtunut kansan keskuudesta. Nousu Muujärven erämaista suurliikemieheksi on vaatinut aikoinaan rohkeutta, voimaa ja viisautta, joita ominaisuuksia veljeksillä oli runsain mitoin.

HEIKKI TARMA

Lähteitä:

Tarma Heikki: Karjalaiset kauppiat Joensuussa. Joensuu 1996 sekä saman tekijän julkaisematon käsikirjoitus Kauppiat, kaupustelijat ja käsityöläiset Joensuussa 1848-1950.